

§ 65 Avveckla ägandet i Fairtrade

BIRGIT KULLINGSJÖ:

Ordförande! Jag talar för utskottet och yrkar bifall till utskottets betänkande 2014:10. Det betyder avslag på motion 2014:58 punkt 1 och 2. Motionären föreslår att kyrkostyrelsen ska analysera sitt ägande i Fairtrade och överväga att avsluta detta. I motiveringen hänvisar motionären till rapporter och teveinslag som lyft fram brister med systemet.

Fairtrade eller Rättvisemärkt har ju funnits ett antal år och får anses spela en viktig roll för den ökade medvetenheten hos konsumenter under vilka förhållanden som varor produceras. Fairtrade's vision är en världshandel som grundar sig på respekt för mänskliga rättigheter och främjar en bättre framtid för människor och miljö. Fairtrade-modellen bygger på långsiktiga handelsavtal med garantipris, utveckling av lokalsamhälle, kriterier som främjar miljöhänsyn och som motverkar barnarbete och diskriminering. Fairtrade i Sverige består av företaget Fairtrade AB, där Svenska kyrkan till 50 procent är delägare. Sedan finns också föreningen Fairtrade Sverige, som jobbar med information och opinionsbildning.

På svenska marknaden idag finns det 1 800 Fairtrade-märkta produkter. Vad avser Fairtrade-modellen finns studier och rapporter som tar upp brister och problem, men de lyfter också de fördelar och möjligheter som modellen verkligen innebär för de lokala odlarna och det lokala samhället. Fairtrade-modellen är heller inte statisk, utan det sker hela tiden en utveckling, en förbättring och en anpassning. Motionären lyfter upp att modellen med Fairtrade aldrig kommer att kunna omfatta alla producenter. Så kan det vara, men att inte hjälpa alla får ju aldrig hindra oss från att hjälpa så långt vi förmår.

Svenska kyrkans engagemang i Fairtrade är ett sätt bland andra att verka för förbättrade levnadsvillkor för världens fattiga och att verka för en hållbar utveckling av skapelsen. Engagemanget för Fairtrade finns på Svenska kyrkans alla nivåer. Inte minst i församlingarna bedrivs ett viktigt och omfattande arbete. Att lyfta Fairtrade-produkter är en möjlighet för individ och församling att göra val som gör skillnad.

Bifall till utskottet och avslag på motion 2014:58.

EVA-MARIA MUNCK:

Vänner i kyrkomötet! Jag vill också yrka bifall till utskottets förslag som är avslag på motion 2014:58. Vårt ägarskap i Fairtrade Sverige AB och vår roll som medlemsorganisation ger oss verkligen en stor anledning att vara stolta. Det går väldigt bra för Fairtrade. Varje år ökar antalet markandsandelar för Fairtrade-produkter. Förra året var ett rekordår. Försäljningen av Fairtrade-märkta varor ökade med 29 procent, den största ökningen på fem år. Detta är ett väldigt tydligt tecken på att både konsumenter och företag är angelägna om socialt hållbara val. Vi kan verkligen vara stolta över att vara drivande i detta som kyrka. Vi kan vara stolta när vi ser tillbaka på den allra första Rättvisemärkt-certifierade produkten på marknaden. Är det någon som kommer ihåg vilken det var? Kyrkkaffe, hör jag viskas här.

Det finns några sakfel i motionen som jag skulle vilja bemöta i korthet. Det första är att Fairtrade skulle vara hjälpverksamhet. Där har man varit väldigt tydlig ända sedan början av 1970-talet. Fairtrade handlar inte om hjälpverksamhet, det handlar om *trade*, *not aid*, handel, inte bistånd. Det handlar om att ge producenter, både odlare och anställda, möjlighet att förbättra sina egna arbets- och levnadsvillkor, det som man på engelska skulle kunna beskriva väldigt tydligt med ordet *empowerment*. Det finns ingen riktigt bra översättning på svenska. Man får ett

minimipris som odlare och man får en minimilön som anställd. Man får också en premie. Denna premie är otroligt viktig. Det är en extrapeng som gör Fairtrade till Fairtrade. Det är det som gör att man kan bygga skolor och hälsovårdskliniker, att man kan anställa lärare och läkare. Man tar dessa beslut i demokratiska former i odlarorganisationer. Ett annat fel som jag ser i motionen är att man inte skulle ha råd till certifiering. Man har på Fairtrade International startat en fond, där producenter kan ansöka om och få bidrag, om man behöver hjälp till sin initiala certifieringsavgift.

Jag vill avsluta med att berätta om en av effekterna av Fairtrade. För en månad sedan träffade jag Patient, som är bananodlare från Ghana. Hon fick frågan vad Fairtrade betydde för henne och hon svarade "without Fairtrade no life". Hon berättade om den sjukvårdspremie som man tecknat på hennes bananplantage och som hade gjort att hennes mans operation som var livsavgörande kunde bekostas på grund av det beslut man demokratiskt hade tagit tack vare den premie som fanns inom Fairtrade.

MARGARETA LARSSON:

Fru ordförande! Engagemanget i Fairtrade är ju lätt att sympatisera med och syftet sägs ju vara fattigdomsbekämpning och att man vill förbättra arbets- och levnadsvillkor för jordbrukare och lantbrukare i utvecklingsländer. Opinion för Fairtrade har man haft i Svenska kyrkan under en lång tid. Det kan handla om att påverka konsumentmakt på bland annat styrelsemöten, i konfirmandundervisning, i samlingsblad och i predikningar. Det finns också ett utbildningsmaterial som heter Kyrka för Fairtrade, låt oss inte älska med tomma ord. Den rubriken är intressant. När Fairtrade gång efter annan fått kritik för att det gagnar korruption och slår ut fattiga bönder, väljer Svenska kyrkan att blunda. Notera "låt oss inte älska med tomma ord" som rubriken löd på utbildningsmaterialet.

Det finns en mängd olika rapporter och teveinslag, där fusk och snedvriden konkurrens visar att Fairtrade-märkningen försätter fattiga bönder på ekonomiskt obestånd. Systemet innefattar alltså, som vi tidigare hörde, ett inkomststöd i form av ett minimipris, men de bönder som inte har råd att Fairtrade-certificera sig står alltså utanför inkomststödet och drabbas därför negativt. Att merparten av världens fattiga skulle omfattas av inkomststöd är ju inte möjligt på en global marknad. Det innebär att Fairtrade endast kan fungera som en nischmarknad och vara gynnsamt bara för ett fåtal som har råd med certifikatet.

Fru ordförande, jag tycker det är olyckligt att Svenska kyrkan ger sig in i världs-handeln i tron på den egna förmågan att komma till rätta med världens fattigdom. Jag ser ingenstans i utskottets svar att man vill ta ansvar och mod att utvärdera effekterna. Det verkar som att man inte tycker det behövs, för tanken är ju så god. Jag tycker därför det vore lämpligt att våga analysera effekterna och avsluta ägandet av hänsyn till de fattiga som konkurreras ut.

BIRGIT KULLINGSJÖ (REPLIK)

Det jag tänker framföra är att det finns ett antal forskningar och studier som gjorts när det gäller Fairtrade. Den största har gjorts av Natural Resources Institute i universitetet i Greenwich, som har tittat på 33 studier. 31 av dem är odelat positiva. Självfallet finns det bekymmer, men det gör det ju också i den fria marknaden. Deras slutsats är *although not perfect* – fastän inte perfekt innebär Fairtrade

signifikanta fördelar för odlarna. Det stärker lokalsamhället, det har gett ökade handelskontakter och ökad tillgång till den internationella marknaden.

Utskottets ställningstagande var att vi anser att kyrkostyrelsen inte ska avveckla ägandet och att det inte behövs någon analys. Man förutsätter att styrelsen för Fairtrade sköter detta.

MARGARETA LARSSON (REPLIK):

Jag noterar att man tittar på det som har gått bra. Jag säger inte att det inte finns Fairtrade-plantager som fungerar bra. Jag tror visst att vissa fungerar bra, men det finns också omfattande kritik om att det är mycket som inte fungerar. Det tycks man också vara medveten om i utskottet, men man vill inte titta på vad det är som inte fungerar. Man vill bara välja att titta på det som fungerar och sedan vill man bara blunda. Det är jag kritisk till.

MICHAEL KAUPPI:

I utskottets betänkande kan vi egentligen inte finna någon reell statistik för en analys av effekterna av ägandet i Fairtrade. Det står att det "anses allmänt vara en effektiv metod för fattigdomsbekämpning". Nu kan man gå in på Fairtrade och se på hemsidan att certifieringar och kriterier väldigt utförligt beskrivs. Hela processen med hur producenter, organisationer och företag blir certifierade beskrivs, men det går inte att hitta någon reell statistik överhuvud taget. Vad är det för något vi skulle behöva fundera på? Detta är ju någonting som Svenska kyrkan absolut skulle ha nytta av, som prissättning, minimilöner, efterfrågan, konkurrensen och hur fattigdomsbekämpningen egentligen fungerar. Jag tycker berättelsen som Eva-Maria hade om bananplantageägaren var jättebra faktiskt.

En majoritet av nomineringsgruppen Sverigedemokraterna vill yrka på första att-satsen i motion 2014:58 och på andra att-satsen i utskottets betänkande.

WANJA LUNDBY-WEDIN:

Ordförande, ledamöter! Jag hade inte tänkt gå upp, men det är naturligtvis frestande när jag sitter i styrelsen både för Fairtrade International och för Fairtrade här hemma. Någon kan ju tycka då att jag talar i egen sak. Jag sitter där i styrelsen, men jag sitter ju inne med rätt mycket information då också.

Jag vill i alla fall säga att Fairtrade har funnits i Sverige sedan 1997. Det var bland annat LO som drev fram det tillsammans med TCO och så småningom Svenska kyrkan. Vi gjorde det med insikten om att det kunde vara en väldigt god hjälp till både fattigdomsbekämpning och organisering och inte minst till att människor fick egenmakt, som man kanske kan översätta *empowerment* med. Det har lyckats väldigt bra. Fairtrade växer. Fairtrade har också fått ett syskon i den här familjen av märkningsorganisationer. Det är det som heter UTZ Rainforest Alliance och ni känner säkert till de här märkningarna. Det blir fler och fler. De jobbar lite olika. Fairtrade är den enda som ger en premie direkt till arbetarna på stora plantager och till småbrukarna. De andra ger premien till plantageägarna. Här gör man det direkt. Man har ett eget inflytande över den. Det innebär att man faktiskt får precis de här goda effekterna som sas. Man har en egen märkningsorganisation i Fairtrade, en certifieringsorganisation som är helägd, som hela tiden jobbar med att vässa kostnaderna och samarbeta med andra märkningsorganisationer, så att man inte ska behöva betala certifieringen flera gånger om åt den enskilda odlaren. Man jobbar på att få ner priset på certifieringen.

Vill man se hur det här verkligen går till, kan man gå in på Fairtrade Internationals hemsida. Där finns väldigt många utredningar kring effekterna för Fairtrade. Det finns problem, men jag blir faktiskt lite irriterad när man så här svepande står och talar om de stora problemen. Det är väldigt få problem som har redovisats här hemma och det är inte särskilt många fler problem heller på internationell nivå. Ändå får en del talare det att låta som om det här nästan varje vecka skulle redovisas problem med Fairtrade. Det är inte sant. Det är en organisation i utveckling. Den kommer aldrig att bli perfekt, men den växer och den har verkligen haft effekt för både småbrukare och arbetare.

Jag vill varmt yrka bifall till utskottets betänkande.

MARGARETA LARSSON:

Om grundtanken till Fairtrade är att fattiga alltid ska kunna ta sig ur fattigdomen, kan man ju inte ha ett system som gör det omöjligt för cirka 900 miljoner fattiga på landsbygden eller i uländerna att bedriva produktion tack vare Fairtrade. Det här systemet innebär att det bara är välbärgade som har råd med certifikatet, som får ta del av inkomststödet och som sedan konkurrerar ut de fattiga. Det är inte heller något som talar för att de anställda per automatik skulle få det bättre. Många får det bättre men inte alla.

Uppdrag granskning hade ett reportage om detta för några år sedan. Det framkom bland annat att inspektioner nekades att komma in på de certifierade företagen. Dessutom var många som arbetade på fälten analfabeter, vilket gjorde att de inte kunde ta del av och förstå sina rättigheter i anställningsformerna. Då man inte kan tillgodogöra sig en skrift, kan man heller inte bevaka sina rättigheter.

Så om nu Svenska kyrkan verkligen vill värna de fattiga, borde man titta på den kritik som har getts och vara beredd att göra ett nytt ställningstagande.

WANJA LUNDBY-WEDIN (REPLIK):

Precis som jag sa tidigare stod du och talade svepande om hur ofta det riktas kritik mot Fairtrade. Nu hänvisar du till ett program som Uppdrag granskning hade för ett antal år sedan. Jag minns det programmet, jag också. Det har skett väsentliga förbättringar sedan dess. Fairtrade har utvecklats som organisation. Att säga att vi genom att låta bli att vara engagerade i Fairtrade skulle bättre hjälpa världens fattiga! Vi behöver mängder av instrument för att hjälpa världens fattiga till att kunna göra något åt sin egen situation. Vi vet att Fairtrade verkligen har effekt. Jag kan bara inte förstå hur man står och talar mot Fairtrade.

Återigen bifall till utskottets betänkande.

MARGARETA LARSSON (REPLIK):

Men då förstår jag inte varför man inte kan göra en utvärdering av det här Fairtrade-systemet, så vi får klart svart på vitt vad det är som väger över, det positiva eller negativa, att vi får någon form av sammanställning.

Bifall till hela motion 2014:58.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 106.